

[2–2022]

history – theory – criticism

dějiny–teorie–kritika

Obsah | Contents

Editorial	177
1. Studie a eseje Studies and Essays	
VOJTĚCH RIPKA A KAMIL ČINÁTL – Úvod: aktuální přístupy k výzkumu paměti (zkušenosti z fóra Dějiny ve veřejném prostoru II, 2020) <i>Introduction: Current Approaches to Memory Research (Insights from the Public History Forum II, 2020)</i>	181
MICHAL SKLENÁŘ – Nové prvky ve starém prostoru? Snahy o extenzivní přístup k římskokatolickému sakrálnímu prostoru – příklady z českého prostředí na začátku 21. století <i>New Elements in an Old Space? Attempts at an Extensive Approach to Roman Catholic Sacral Space – Examples from the Czech Environment at the Beginning of the 21st Century</i>	195
MICHAL KURZ A ČENĚK PÝCHA – České hrady a zámky: možnosti interpretace fenoménu <i>Czech Castles and Chateaux: An Alternative Interpretation of a Phenomenon</i>	227
KATEŘINA SIXTOVÁ – Babiččino údolí: krajina paměti v digitálních médiích <i>Babiččino údolí (Grandmother's Valley): A Landscape of Memory in Digital Media</i>	253
LYDIE KÁRNÍKOVÁ – Socialistická uliční jména optikou postsocialismu: případ (ne)přejmenování ostravských ulic a jeho tematizace v českém tisku po roce 1989 <i>Socialist Street Names through the Lens of Postsocialism: (non)Renaming of the Streets in Ostrava and its Coverage in the Czech Press after 1989</i>	283
2. Diskuse a rozepře Discussions and Disputes	
ONDŘEJ CRHÁK A TOMÁŠ KONEČNÝ – Strategie plagiátorské obrany. Příspěvek k debatě o etice historické práce <i>Plagiarism Defence Strategies. Contribution to the Debate on the Ethics of Historiographic Research</i>	313

3. Recenze a reflexe | Reviews and Reflections

HANS RENDERS, DAVID VELTMAN (EDD.) – <i>Fear of Theory: Towards a New Theoretical Justification of Biography</i> (Jana Wohlmuth Markupová)	327
MATILDA GREIG – <i>Dead Men Telling Tales. Napoleonic War Veterans and the Military Memoir Industry, 1808–1914</i> (Vojtěch Kessler)	334
DAGNOSŁAW DEMSKI, DOMINIKA CZARNECKA (EDD.) – <i>Staged Otherness: Ethnic Shows in Central and Eastern Europe 1850–1939</i> (Filip Herza)	338
MARKÉTA KŘÍŽOVÁ, JITKA MALEČKOVÁ (EDD.) – <i>Central Europe and the Non-European World in the Long 19th Century</i> (Josef Řičář)	342
XOSÉ M. NÚÑEZ SEIXAS, ERIC STORM (EDD.) – <i>Regionalism and Modern Europe: Identity Construction and Movements from 1890 to the Present Day</i> (Jaroslav Ira)	349
Editorial Note	357
Upozornění redakce	360

XOSÉ M. NÚÑEZ SEIXAS, ERIC STORM (edd.), *Regionalism and Modern Europe: Identity Construction and Movements from 1890 to the Present Day,*

London 2019, Bloomsbury Academic, 365 s.,
ISBN 978-1-4742-7519-4

Počátek 90. let 20. století se obvykle považuje za čas nástupu tzv. regionálního obratu, jenž přinesl zvýšený zájem o výzkum formování subnárodních identit. Namátkou lze zmínit například studii o konceptu *Heimat* v německém prostředí a v jistém smyslu zakládající programovou stať o Evropě regionů od americké historičky Cely Applegate,¹ některá monotematická čísla předních časopisů² či reprezentativních kolektivních publikací a důležitějších individuálních monografií.³ Po necelých třech desetiletích se na trhu objevila kolektivní monografie, kterou lze považovat za určitý mezník v tomto proudu bádání. Jejimi editory jsou Xosé M. Núñez Seixas a Eric Storm, mezinárodně etablovaní odborníci na poli výzkumu formování národních a regionálních identit.⁴ Kniha vyšla v roce 2019 v britském nakladatelství Bloomsbury Academic pod názvem *Regionalism and*

- 1 CELIA APPLGATE, *A Nation of Provincials: The German Idea of Heimat*, Berkeley-Los Angeles-Oxford 1990. TÁŽ, *A Europe of Regions: Reflections on the Historiography of Sub-National Places in Modern Times*, *The American Historical Review* 104/1999, č. 4, s. 1157–1182.
- 2 Například monotematické číslo *Municipalism, Regionalism, Nationalism: Hybrid Identity Formations and the Making of Modern Europe*, *European Review of History – Revue européenne d'histoire* 15/2008, č. 3.
- 3 Kupříkladu HEINZ-GERHARD HAUPT, MICHAEL G. MÜLLER, S. J. WOOLF (edd.), *Regional and national identities in Europe in the XIXth and XXth centuries*, Hague 1998; PHILIPP THER, HOLM SUNDHAUSSEN (edd.), *Regionale Bewegungen und Regionalismen in europäischen Zwischenräumen seit der Mitte des 19. Jahrhunderts*, Marburg 2003; STEVEN G. ELLIS, RAINGARD ESSER, JEAN-FRANÇOIS BERDAH, MILOŠ ŘEZNÍK (edd.), *Frontiers, regions and identities in Europe*, Pisa 2009; JOOST AUGUSTEIJN, ERIC STORM (edd.), *Region and State in Nineteenth-Century Europe: Nation Building, Regional Identities and Separatism*, Basingstoke 2012; JULIAN WRIGHT, *The Regionalist Movement in France, 1890–1914: Jean Charles-Brun and French Regional Thought*, Oxford 2003; ERIC STORM, *The Culture of Regionalism: Art, Architecture and International Exhibitions in France, Germany and Spain, 1890–1939*, Manchester 2010.
- 4 Jako určitý doplněk k recenzované knize lze doporučit kapitolu z knihy, která vyšla paralelně ve stejném nakladatelství a kterou sepsal ERIC STORM, *The spatial turn and the history of nationalism: Nationalism between regionalism and transnational approaches*, in: *Writing the History of Nationalism*, (edd.) Stefan Berger, Eric Storm, London 2019, s. 215–237.

Modern Europe: Identity Construction and Movements from 1890 to the Present Day. Na sepsání publikace se podílel devatenáctičlenný mezinárodní kolektiv.

Kniha je do určité míry shrnutím dosavadního poznání; zároveň je však jakousi bilancí a programovým textem, jenž otevírá některé nové perspektivy. Sami editoři vymezili účel publikace jako „zkoumání procesu utváření regionálních identit a regionálních hnutí – kulturního i politického charakteru – ve všech částech kontinentu“ (s. 2), a především jako snahu rozplétat komplexní vazby těchto procesů a hnutí k jiným rovinám identit či jiným hnutím. Nutno poznamenat, že práce je založena zejména na zpracování dosavadních výzkumů, nejedná se o soubor výzkumných studií. Nabízí proto spíše obecný a analyticko-syntetizující pohled na regionalismus 20. století. Zároveň se ovšem nejedná ani o všeobsažný, encyklopedický přehled regionalismů, což ostatně také nebylo záměrem tvůrců. Přidaná hodnota knihy spočívá v jiných aspektech. Za prvé, publikace uchopuje regionalismus a jeho nejrůznější projevy a formy v širokém (evropském) rámci a ve své transnacionální dimenzi. Za druhé, jak napovídá podtitul knihy, těžištěm jejího zájmu je „dlouhé“ 20. století, které zůstávalo v rámci historického studia regionalismu tak trochu ve stínu 19. století. Za třetí, publikace soustředila do jednoho okruhu poznatky a perspektivy povětšinou spíše mimoběžných výzkumů (regionalismus jako součást studia formování národních identit, regionalismus jako téma politologie a studia soudobých politických systémů či mezinárodního systému, regionalismus jako předmět ekonomie apod.). Za čtvrté, kniha alespoň zčásti otevírá pohledy na regionalismus, které jdou za hranice tradičního sepětí tohoto tématu s formováním národů a národních identit, přestože ústřední osou, kolem které se příběh regionalismu odvíjí, zůstává utváření a proměna národních států, resp. politika prostoru a teritoriálně-kolektivních identit tak či onak spojených s národem a státem.

Struktura publikace, jež zahrnuje devatenáct kapitol, kombinuje tematicky a teritoriální princip. Kapitoly 2–9 jsou zaměřeny tematicky. Pět kapitol se věnuje zdrojům, k nimž se regionalismus odkazoval, lépe řečeno, které si přivlastnil pro své potřeby, nebo doménám a hnutím, v nichž koncept regionu začal hrát důležitou úlohu. Zároveň kapitoly ukazují, že regionální aspekt často představoval významný faktor kupříkladu v sociálních hnutích, rozvoji turismu nebo utváření vědeckých disciplín. Například kapitola o folkloru sleduje, že a jak se region stal preferovaným operativním prostorem národopisu i jak se regionalistická agenda protínala se zájmem o folklor. Kapitola o jídle nahlíží v delším časovém rozmezí formování ideje „regionální potraviny“, resp. spjatosti potravin či nápojů (typicky vína) s určitým teritoriem, vrcholící v mezinárodněprávních úpravách ochrany regionálního původu, nebo třeba v regionálním brandingu prostřednictvím „regionálně typických“ komodit či kulinařských tradic. V tema-

tické části nechybí také kapitola o vztahu mezi regionalismem a jazyky. Zajímavá je kapitola o turismu, napsaná Ericem Stormem, která mapuje úlohu moderního turismu v procesu utváření regionálních identit, a to již od dob světových výstav a etnografických exhibic v druhé polovině 19. století. Tento proces, jak kapitola ukazuje, nebyl zdaleka přímočarý: silný zájem o regionální zvláštnosti ze strany turistů, a tomu odpovídající inscenování „autentických“ regionů, na pozadí rozvoje masového (a automobilového) turismu v prvních dekádách 20. století, byl zčásti již ve 30. letech, avšak zvláště po druhé světové válce vystřídán obratem k standardizovanému turismu přímořských a jiných letovisek, jenž se orientoval na masovou konzumaci univerzálních statků (slunce, moře, pláže, volný čas) a jež symbolizovaly spíše moderní resorty funkcionalistického typu. Neoregionalizace turismu, spjatá s rostoucí soutěží mezi regiony mj. právě na turistickém trhu, pak znovu přichází až se sklonkem 20. století. Neméně zajímavá je též kapitola o přírodě, která rovněž v delším časovém horizontu sleduje prolínání regionalismu s hnutími, která se odkazovala k přírodě, ať už se jednalo o starší formy hnutí na ochranu přírody, nebo poválečný environmentalismus. Také zde vztah nabýval různých poloh: od protnutí levicově založeného (antikapitalistického, antiměstského, autentický způsob života hledajícího) regionalismu západoevropské mládeže 70. let s jejím environmentálně-pacifistickým odporem vůči výstavbě jaderných elektráren, vojenských základen a jiných masivních staveb až po kolizi vzájemně protichůdných požadavků, odkazujících se k přírodě, jako třeba odpor části bavorských elit – ve jménu ochrany krajiny – vůči technologickým infrastrukturám přenášejícím ekologicky čistou „zelenou energii“ ze severu Německa, jež „hyzdí“ bavorskou krajinu.

Tři následující kapitoly pak sledují vztah regionalismu k politickým režimům: fašismu, komunismu a demokracii. Kapitoly jsou pojaty velmi odlišně, nicméně jejich společné sdělení je to, že regionalismus není inherentně spojen s žádnou ideologií, není pravicový ani levicový, nýbrž nachází nejrůznější využití napříč ideologicko-politickým spektrem. Navíc lze sledovat zajímavé posuny: kupříkladu v 70. letech 20. století docházelo k apropriaci regionalismu západoevropskou levicí v kontextu environmentálního a mírového hnutí, po dvou dekádách určité ostrakizace regionalismu. Analyticky pojatá kapitola o fašismu se snaží poukázat především na dvojznačný vztah mezi regionalismem, jenž po druhé světové válce na nějaký čas získal negativní nádech konzervativně-tradicionalistického hnutí poskrvněného sepětím s pravicovým autoritářstvím, a fašismem, jenž využíval diskurzu regionalismu jako nástroje propagandy pro přiblížení a banalizaci ideologie širokým masám, přestože v praxi prosazoval ideu silného centralizovaného státu, z hlediska kolektivních identit se orientoval k národu a v neposlední řadě – na rozdíl od romantizujících a konzervativních forem nejrůznějších „völkisch“

hnutí – byl též výrazně modernizační, například v architektuře nebo v zásazích do přírody.

Kapitoly 10–18 se věnují evropským makroregionům: severní, jihovýchodní, jihozápadní a středovýchodní Evropě, oblasti Beneluxu, německým zemím, Rusku/Sovětskému svazu, britským ostrovům, Polsku s Pobaltím, v jejichž rámci sledují fenomén regionalismu. Nutno říci, že autoři a autorky pojali kapitoly různě. Některé kapitoly zvolily rámcově komparativní pohled mezi jednotlivými státy, jako třeba kapitola k jihozápadní Evropě, která se snaží volně porovnávat regionalismus v Itálii, Francii, Španělsku a Portugalsku. Jiné kapitoly se spíše snaží představit složitost a variabilní charakter regionalismu v nejružnějších kulturních a prostorových rámcích či teritoriálních úrovních, což je případ kapitoly o zemích Beneluxu od Joepa Leerssena, nebo kapitoly o německých zemích, jež sleduje nejružnější rámování regionalismu. Řada kapitol kombinuje obecnější přehled v dané oblasti s příklady konkrétních regionalistických hnutí a projektů, resp. regionů, ať už se jedná třeba o Istrii, Vojvodinu a Transylvánii jako příklady regionů, které se často stylizují do podoby multikulturních a vůči jádrovým oblastem Chorvatska, Srbska a Rumunska „morálně lepších“ regionů, nebo Frísko jako „hyperholandský“ region, jenž byl postupně kodifikován jako oblast, v níž je v nečistší podobě vyjádřena autentická holandská kultura, anebo třeba pozoruhodný příklad sibiřského regionalismu v Rusku/Sovětském svazu. Kapitola o regionalismu v Pobaltí a Polsku trochu vybočuje v tom smyslu, že tematizuje vztah mezi subnárodní a supranárodní, resp. makroregionální rovinou, kde zásadní roli hrály změny státních hranic, přestože kniha jako celek pracuje především s regiony chápanými jako subnárodní celky. Užitečnou pomůckou jsou tři mapky Evropy v úvodu knihy, ve kterých jsou vyznačeny podrobněji rozebírané regiony, přestože jinak kniha s ilustracemi spíše šetří (celkem 12 ilustrací).

Knize se nedá upřít obdivuhodná snaha pokrýt svým záběrem celý kontinent. Některé oblasti se objevují opakovaně – třeba příklady ze Španělska v kapitolách o regionalismu ve vztahu k fašismu i demokracii, v kapitole o jihozápadní Evropě a kapitole o turismu. Na druhé straně omezený rozsah publikace neumožnil zahrnout vše, takže některé oblasti nutně vycházejí trochu zkrátka, anebo se objevují jen vybrané aspekty. To platí i o dnešní České republice a Slovensku, které jsou v kapitole o středovýchodní Evropě pojednány vcelku stroze. Nicméně odkazy a příklady se objevují v některých tematicky založených kapitolách: třeba v kapitole o regionalismu a přírodě (uvalení české ochranné praxe na Slovensku, existence paralelních českých a německých spolků, kritika českého přístupu k pohraničí ze strany Němců apod.) nebo v kapitole o vztahu regionalismu a komunismu (federalizace a decentralizace Československa). Naopak zcela mimo pozornost zůstává například velmi výrazné meziválečné regionalistické

hnutí v Československu⁵ nebo některé regiony či projevy regionalismu v praxi (např. Chodsko). Podobně v polském případě se kupříkladu objevují odkazy na Tatry či Podhalí jako „esenciálně polské“ regiony a diskutují se regiony hraniční a etnicky různorodé, naproti tomu však chybí zmínka o meziválečném regionalistickém hnutí, jež organizoval zvláště Aleksander Patkowski a jež spatřovalo „bytotně polský“ region, v návaznosti na literární odkaz Stefana Żeromského, spíše v centrálně položeném Sandoměřsku či Svatokřížských horách.⁶ Tyto a jiné mezery nijak nesnižují hodnotu celé práce, která, připomínám, ani nezamýšlela být všezahrnujícím přehledem; jsou spíše užitečné v tom smyslu, že zvláště v případě východní části kontinentu poukazují na přetrvávající závislost na (především) anglofonním okruhu literatury, resp. na výsledcích primárního výzkumu, které se do tohoto okruhu dostanou. Ostatně i složení autorského týmu naznačuje nevyváženost, pokud jde o zastoupení specialistů z této části Evropy.

Z hlediska tematické skladby lze opět jen vyzdvihnout šíři a komplexitu přístupu, který se snaží provázet regionalismus jako subnárodní hnutí – ať již kulturního, či politického rázu – s tématy, jako je turismus a regionální marketing, příroda a ochranářství, posuny v ekonomice a politice pozdního 20. století nebo studium folkloru. Přesto i zde lze vnést kritické poznámky. Práce například prakticky vůbec nezohledňuje literární regionalismus a tematizaci provincií v literatuře. Jen v druhém plánu, kupř. v rámci kapitol o turismu či fašismu se diskutuje téma utváření regionálního umění a typu (architektury, malířství). V tematické části překvapivě chybí také kapitola, která by souhrnně pojednala o vztahu mezi regionalismem a pamětí, o utváření a způsobech prezentace regionální minulosti, anebo o instrumentalizaci minulosti v regionálních rámcích a pro regionální účely, včetně produkce příslušného vědění (regionální dějepisectví) a institucí (regionální muzea).⁷ Pokud jde o formy regionalismu vycházející spíše „shora“ a vedené primárně z hlediska plánování, administrativní reorganizace států, případně vědecky založených diskusí o potřebě decentralizace (států, národů, Evropy), ty jsou sice v knize relativně hojně zastoupeny, nicméně představují spíše

5 Srov. např. MILENA LENDEROVÁ, TOMÁŠ JIRÁNEK, *Vývoj českého regionalismu v období mezi světovými válkami*, Sociologický časopis / Czech Sociological Review 29/1993, č. 3, s. 383–396.

6 Srov. kupř. EDWARD CHUDZIŃSKI, *Regionalizm, Kultura, Media: Studia i szkice*, Bochnia-Kraków 2008; ZBIGNIEW CHOJNOWSKI, MAŁGORZATA MIKOŁAJCZAK (edd.), *Regionalizm literacki w Polsce: Zarys historyczny i wybór źródeł*, Kraków 2016.

7 K regionálnímu dějepisectví srov. např. ZDENĚK NEBŘENSKÝ, *Politik der Regionalgeschichte: Tschechoslowakische, Ostdeutsche und Polnische Historiker als Regionismacher, 1945–1965*, in: *Regionismacher in Ostmitteleuropa*, (edd.) Maria Cieśla, Sabine Jagodzinski, Aleksandra Kmak-Pamirska, Zdeněk Nebřenský, Miloš Řezník, Osnabrück 2021, s. 255–283.

druhotnou perspektivu. Nepochybně by se dalo více napsat k transnacionálním vazbám mezi regionalismy a regionalisty v Evropě nebo o evropském regionalismu v globálním kontextu. Nicméně tyto poznámky nemají být ani tak kritikou, ale spíše konstatováním, že kniha mimoděk poukazuje na řadu dosud slabě probádaných oblastí a potřebu dalších diskusí. Editoři ostatně v závěrečné kapitole přiznávají, že četné problémy a otázky zůstávají otevřené – například proč některé regiony dokázaly generovat silnější identitu a jiné nikoli; jaké vztahy existovaly mezi regionalismem a lokálními identitami, s čímž souvisí potřeba (zatím spíše chybějícího) výzkumu malých oblastí, kupř. okresů a jiných drobných územních celků, z hlediska role, kterou sehrávaly jako prostředkovatelé mezi lokální a regionální rovinou identit; a konečně srovnání evropského regionalismu s obdobnými jevy ve světě.

V neposlední řadě zůstává práce spíše na půli cesty k propojení historického výzkumu regionalismu 20. století s takřka nezměrnou reflexí ze strany sociálněvědeckých disciplín, která přinesla celou řadu konceptů, teorií, typologií i periodizací, čekajících na využití, doplnění či zpřesnění historickým výzkumem.⁸ V tomto ohledu jde asi nejdále kapitola o regionalismu a demokracii, která mapuje vývoj regionalismu a dynamismus regionalizace především v druhé polovině 20. století v západní Evropě, mj. i v kontextu evropské integrace a přechodu k postindustriální ekonomice a neoliberalismu. Na tomto místě je třeba zmínit, že publikace nenabízí žádný systematický přehled teorií regionů či regionalismu, přestože se na řadě míst dotýká konceptuálních otázek ohledně definice regionalismu, ale také jeho typologizace: v tomto ohledu editoři používají především rozlišení mezi tzv. kulturním a politickým regionalismem.

Snad právě proto, že mnohovýznamový pojem regionalismus začal označovat prakticky vše od periferních národních hnutí, přes pěstování regionálních kultur či odpor vůči státnímu centralismu až po státy uplatňované decentralizační strategie, zvolil autorský tým poměrně širokou definici regionalismu jako „kultury, která prosazuje, a tak zároveň utváří ve veřejném prostoru existenci regionu jakožto společenství v představách (imagined community)“ (s. 8). Tímto společenstvím se pak v publikaci rozumí entita „nacházející se někde mezi národem (subjektem suverenity a územně širším) a lokální sférou (prostorem lidské zku-

8 K typologiím namátkou třeba MICHAEL KEATING, *Contesting European regions*, *Regional Studies* 51/2017, č. 1, s. 9–18, jenž hovoří o regionalismu integrativním, kompetitivním, identitním a regionalismu blahobytu (welfare regionalism), nebo PETER SCHMITT-EGNER, *The Concept of „Region“: Theoretical and Methodological Notes on its Reconstruction*, *Journal of European Integration* 24/2002, č. 3, s. 179–200, jenž rozlišuje regionalismus starý, nový, postmoderní, transnacionální a internacionální (srov. s. 188–190).

šenosti a každodenních interakcí“ (s. 8). Regionalismus se proto mohl vázat jak k drobným územním celkům na úrovni okresu či města a jeho okolí, tak i k poměrně rozsáhlým teritoriím na úrovni současné Ukrajiny; mohl se vztahovat k administrativně vymezeným oblastem – stávajícím nebo historickým –, anebo spíše ke kulturně a přírodně specifickým celkům. Nicméně, jak se ukazuje v některých kapitolách, regionalismus se také mohl odkazovat volněji – tj. nad rámec zřetelně ohraničeného prostoru (*bounded space*) – k subnárodním úrovním jako takovým, ke svérázně krajině, obecně k venkovu, nebo třeba k provincii či periférii. Tyto posledně jmenované příklady pak vedou k zamyšlení, zda by nebylo vhodné pokusit se o formulaci ještě širší definice, která by se předem nesvazovala konceptem společenství nebo ohraničené jednotky, ale spíše vycházela ze vztahu k dominantním formám uspořádání prostoru: takto bychom mohli regionalismus definovat například jako prostorově založené hnutí či myšlení, které se vertikálně vymezuje vůči nějakému celku (státu, národu, kontinentu) nebo horizontálně vůči nějakému centru (metropole, jádrová oblast). Na druhé straně je pojetí, které zvolili editoři, vcelku logické vzhledem ke skutečnosti, že regionalismus je v knize do značné míry spojen s problematikou utváření kolektivních identit.

Regionalism and Modern Europe se stane nepostradatelnou příručkou pro každého, kdo se potřebuje rychle zorientovat na poli historického studia regionalismu. Práce poslouží také jako ucelený pohled na evropské dějiny 20. století ze specifické perspektivy regionů a regionalismu, přinášející příklady rozmanitých podob regionalismu v nejrůznějších kontextech. Publikace bude využitelná například i jako vstupní učební text pro příslušně vymezené kurzy. V takovém kontextu může být práce užitečná také v tom smyslu, že učí nahlížet prostorové rámce evropských dějin ve své složitosti a proměnlivosti: nejde jen o vložení další roviny – vedle lokální, národní, evropské či globální –, nýbrž také o to, že regionální hnutí a regionalistické diskurzy jsou z hlediska prostorové imaginace i praxe velmi kreativní, často narušují jiné prostorové rámce a mnohdy se vzpírají „skalárnímu myšlení“ i reálným a myšleným prostorovým hierarchiím, které jsou spjaté s epochou modernity národních států. To vše je stále závažnější v době vzestupu *spatial humanities* a volání po flexibilním zacházení s prostorovými rámci dějin.

Jaroslav Ira
Univerzita Karlova, Filozofická fakulta